

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Εἰς ἐπίκρισιν λόγου ἀξίαν.

-08030-

Περὶ τῆς πραγματείας δι' ἣς ὁ Κ. Κωνσταντῖνος Πικρῆροπούλου ἐπαχείρησε νὰ διευκρινίσῃ τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν φυλῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ Γερμανὸς Κούρτιος, ἀνὴρ ἐπιφανὴς καὶ δόκιμος περὶ τὴν ἱστορίαν, καὶ οὐχὶ ἐξ ἐκείνων δι' οὓς λέγων ὁ Ἀνάχαρσις ἐθαύμαζε, πῶς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνῖται, κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνῖται, ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον κρίσιν ἐν τῇ Βυπστημονικῇ Βυφμερίδι τῆς Γοττίγγης. (Goettingische gelehrte Anzeigen, unter der Aufsicht der Koenigl. Gesellschaft der Wissenschaften. 30 Stueck. Den 2 Februar 1857.)

« Ἀξίον τοῦτο σημειώσεως, ὅτι συγχρότως μὲν μετὰ παραπλησιῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐρευνῶν, ὅπως δὲ ἀπὸ αὐτῶν ἀνεξαρτήτως, παρήχθη καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιστήμοσιν ὅσοι ἀκριβολογοῦσι περὶ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἡ ἀνάγκη τὰ ἐπιθεωρηθῶσι τὰ μέχρι τοῦδε περὶ τῶν φυλῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους δόξατα. Ὁ Ὀδορφέδος Μύλλερὸς ἐν τῷ βίῳ τῶν φυλῶν κατέδειξε ὄντα τὸν κύριον πυρῆνα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὑπογράφας οὕτω τῇ ἐρεύρῃ ὁδόν, ἣτις δὲν θελεῖ ἐγκαταλειφθῆ. Ἀλλὰ ἐξάρας τὴν δωρικὴν φυλὴν ἵνα καταστήσῃ ἐμφανεῖς ἀπάρτας τοὺς ἱστορικοὺς αὐτῆς χαρακτῆρας, ἀξίεραστον ἔπαθε προσήλωσιν πρὸς τὸ ἀντικείμενον ἐκεῖνο πολυετοῦς μελέτης, ὡςτε διεκόσμησε τοὺς Δωρικοὺς αὐτοῦ διὰ παρτοίων ἰδιωμάτων καὶ προτερημάτων, ἅτινα, ἀπαθέστερον ἐξεταζομένων τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς φυλετικὸν τῶν Δωρικῶν κτῆμα. Ἐντεῦθεν ἐκ πολλοῦ ἠσυχολήθησαν τινες παρ' ἡμῶν νὰ περιστείλωσι μὲν εἰς τὰ ἀληθῆ αὐτοῦ ὄρια τὸν δωρισμὸν, εἰς δὲ ὃ εὐφυὲς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπέδωκε τὰ κυριώτατα τοῦ νομοθετικοῦ, τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ τῶν Ἑλλήνων βίου, ἐγχαράξας ταῦτα πάντα ἐπὶ τοῦ δωρισμοῦ ὡς οἰκίον τοῦτου τύπον, νὰ ἀποκαταστήσωσι δὲ τὰς ἄλλας φυλὰς εἰς τὰ ἱστορικά αὐτῶν δίκαια.

Τῆς αὐτῆς προσπάθειας προῖον ἐστὶν ἡ ἀπὸ χειρὸς συγγραφή τοῦ Κυρίου Παπαρῆροπούλου, γνωστοῦ καὶ πρῶτου γενομένου ἐν Γερμανίᾳ διὰ τε τὴν περὶ τοῦ ἔτους τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ἐρευνᾶν αὐτοῦ καὶ δι' ἄλλας πραγματείας. Ὁ συγγραφεὺς συντάσσεται μέχρι τινὸς μετὰ τοῦ Γρῆτε, ἀποδεχόμενος τοὺς περιορισμοὺς οὗς αὐτοῦ ἐτήγαγεν εἰς τὸν Μυλλερικὸν δωρισμὸν, μέμφεται δὲ τὸν ἄγγλον ἱστορικὸν ὡς ἐν μέσῃ ὁδῷ κατὰ τοῦτο παραμείναντα καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐπιμεριάζει καὶ ἐνδοιασμῶ δὲν δύναται τις νὰ κατα-

κρίνῃ τὸν τολμηρότερον ἐκείνου διάδοχον. Ἐν ζῶηροτάτῃ καὶ ἐπαγωγοτάτῃ ἐκθέσει καθυποβάλλει οὗτος εἰς αὐστηρὸν ἔλεγχον τοὺς γενεαλογικοὺς μύθους καὶ τὸ σύνολον τῶν περὶ τῶν Δωρικῶν κτισμάτων παραδόσεων. Καὶ ἔχει μὲν πληρέστατα δίκαιον διακρισθητῶν τὴν γνώμην ὅτι ἐν Κρήτῃ, ἐν Λακωνικῇ, ἐν Ἀργολίδι, ἐν Μεσσηρίᾳ ἰδρύθησαν ὅπως γένοι καὶ καθαρῶς δωρικαὶ πολιτεῖαι, ἐτι δὲ καταδεικνύων ὅτι αἱ λατρεῖαι αἱ πλείστην λαβοῦσαι σπουδαιότητα ἐν ταῖς λεγομέναις δωρικαῖς πολιτείαις, ἔχουσιν ἀρχὴν προγεγεστέρας τῶν Δωρικῶν· ἀλλ' ὁ ἀντιδωρισμὸς αὐτοῦ προβαίνει πάλιν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε περισκεμμένη τῶν πραγμάτων θεωρία ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀποδεχθῆ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ. Οἱ Δωρικοὶ, οἱ ἐπὶ τινα χρόνον τὸ πᾶν ἐν Ἑλλάδι ὑπάρξαντες, θέον ἤδη νὰ ἀποδειχθῶσιν οὐδὲν ἐν αὐτῇ ὄντες· ὁ συγγραφεὺς δὲν παραδέχεται εἰμὴ Ἡρακλειδῶν κάθοδον, οὐχὶ δὲ καὶ Δωρικῶν στόλον· εὐπατριδῶν μεταβολὴν, οὐχὶ ἐθνικὴν μετοικεσίαν· ὡςτε ὅτι μέχρι τοῦδε ἐλογίζετο μυθικόν, θεωρεῖται ἱστορία, ὅτι δὲ ὑπελαμβάνετο ὡς ὁ πραγματικὸς τῶν γεγονότων πυρῆν, ὃ ἐστὶν ἡ πάνδημος εἰς τὴν ἀρχαίαν Πελοπόννησον μετανάστασις βορείου ὀρεινοῦ ἔθνους, ἀπορρίπτεται ὡς παράδοσις ἐκ παρεξηγήσεων παραχθῆσα. Ἡ δὲ ὅλη συγγραφή θερμοεργὸς ἐστὶ κατὰ τῶν Δωρικῶν ἐπιστρατεία, οἵτινες ἀπὸ χώρου εἰς χῶρον ἐλαυνόμενοι, προσβαλλόμενοι καὶ ἐξαφανιζόμενοι, παύουσι τ' ἀποτελῶσιν ἑλληνικὴν φυλὴν, οὐδὲν ἕτερον ὄντες ἢ τροπολογία τις τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ παραχθέντος. Δὲν δύναμεθα νὰ ἀρφέρωμεν ἐν ταῦθα ὅποσαι μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων εἴθενται ἐκ μέσου, ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ συμπέρασμα τοῦτο· ἀρκεῖ νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὸ 12 Κεφάλαιον τῆς Α. τοῦ Θουκυδίδου συγγραφῆς, τοῦ ὁποίου ἡ βραχεῖα μὲν ἀλλ' ἀκριβὲς ῥῆσις ἀποχρώντως ὀρίζει τὴν τε ἐποχὴν τῆς τῶν Δωρικῶν ἐποικίσεως καὶ τὴν ἀξίαν τῆς νεωστὶ ἐπιλευσῆς ἐκείνης ἐθνικῆς δυνάμεως. Ἐτεραι δὲ μαρτυρίαι βιάζονται ἵνα ἐρεθῆ ἐν αὐταῖς ἢ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι ἱστορικοὶ οὐδὲν ἐγίνωσκον περὶ τῆς μεταναστάσεως ἐκείνης. Ναὶ μὲν ὁ Πλάτων θεωρεῖ τοὺς Ἡρακλείδας ὡς Ἀχαιοὺς καὶ λέγει περὶ τούτων ὅτι μετανομάσθησαν Δωρικοί· ἀλλ' ἡ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος ἐμφανεῖ ἐν ταῦθα, ὡς καὶ ἀπαραχώρῳ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, κρίσιμόν τινα τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ βίου ἐποχὴν, ἣτις εἶναι ἀκατάληπτος ἄνευ γέρας ἐποικίσεως. Εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος γνώμην ἀφορμὴν ἔδωκεν ἡ ἀναμνησθήτης καὶ ἄχρι τοῦδε σφόδρα ὀλιγορηθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι αἱ παραδόσεις καὶ διατάξεις τῆς ἀρχαίας πολιτείας δὲν ἀντιγράψαν ἄρδην διὰ τῆς δωρικῆς ἐποικίσεως. Οὐδ' ἀπὸ τοῦ 234 τοῦ Ζ. βιβλίου τοῦ Ἡροδότου συνάγεται ὅτι ὁ ἱστορικὸς οὐδεμίαν παραδέχεται διακρίσιν ὀνόματος μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Λακεδαιμονίων, καθὼ περιλαμβάνων ἀπάρτας ἐπὶ

τὴν κοινὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἐπωνυμίαν. Καί τελος ἢ ἀπὸ τοῦ κεφ. 56 τοῦ Α. βιβλίου τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ ἐξαγομένη ἀπόδειξις ὅτι τὸ δωρικὸν ὄνομα παρήχθη τὸ πρῶτον ἐν Πελοποννήσῳ, ἀντιβαίνει εἰς τὸ ὅλον σύστημα τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δοξασίων τοῦ Ἡρόδοτου, ὅστις πιστεύει μεθ' ἑλῆς τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὴν ταυτότητα τῆς παρὰ τὸν Ὀλυμπον ποτὲ οἰκησάσης φυλῆς, καὶ τῆς φυλῆς ἣτις ἐπέκησεν εἰς τὴν χερσόνησον· αὐτὴ εἶναι δυνατὸν γὰρ ἐννοήσωμεν τὰ σπουδαιότατα τῆς ἱστορίας γεγονότα, τὴν ἑλῆν τῆς χώρας διατάραξιν, τὴν ἀθρόαν ἀποδημίαν τῶν ἀρχαιότερων λαῶν καὶ τὴν βαθμιαίαν μεταπλασιν τῶν πολιτειῶν καὶ τῶν φυλῶν, ἅμα, ἀφέντες κατὰ μέρος τὴν παράδοσιν ἐκείνην, ἐξαλείψωμεν τὸν δωρικὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ γενεαλογικοῦ τῶν Ἑλλήνων πίνακος. Ὁ δωρισμὸς καὶ ὁ ἰωνισμὸς ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀντίθεσιν, ἐκ φυσικῶς μὲν θεμελιωθεῖσαν, ἐν ποικίλαις δὲ κρατυνθεῖσαν κατοικίαις, δηλωθεῖσαν δὲ διὰ τῆς γλώσσης καὶ τῆς διαίτης, καὶ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους ὑφισταμένην· ἢ δὲ κατάληψις τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀντιθέσεως ταύτης, θέλει ἀέκδοτε εἶναι τὸ κρισιμώτατον πρόβλημα τοῦ ἐρευνητοῦ τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ἡ προκειμένη συγγραφή καταδεικνύει ἐκ νέου ὑπόσας δεῖον γὰρ γίνωσιν ἔτι περὶ τούτου μελέται καὶ ἐρευναι, ἵνα διευκρινηθῇ ἀποχρῶντως τὸ ἀντικείμενον τοῦτο. Ταύτης αἱ μὲν δύο πρῶται ἀφορμαὶς πραγματεύονται περὶ τῆς δωρικῆς φυλῆς, τῆς δὲ τρίτης ὑπόθεσις ἐστὶν ἡ ἰωνικὴ, καὶ ἰδίως ἡ πρὸς τὰς Ἀθήνας σχέσις αὐτῆς. Περιέχει δὲ καὶ αὐτὴ πολλὰ τὰ πρὸς τὴν ἐρευναν παρορμητικὰ, ἅπαντα δὲ ἡ συγγραφή τοιαύτη τίς ἐστὶν ὥστε οὐδεὶς δύναται ἢ ἀφήσῃ αὐτὴν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ χωρὶς γὰρ ὁμολογήσῃ ὅτι πλείστας μὲν ὕσας παρίστησι νέας ἐπόψεις, εὐδοκίμως δὲ ἀνατρέπει πολλὰς πεπαλαιωμένας προλήψεις, νέον δὲ διαχέει φῶς εἰς οὐσιώδεις σχέσεις. Βλέπει ἀπανταχοῦ τὸν αὐτοτελῆ ἐρευνητὴν, τὸν λεπτὸν ἱστορικὸν ὀφθαλμὸν, τὸν πρὸς εὑρεσιν τῆς ἀληθείας ἐπιστημονικὸν ζῆλον· οὐδὲ ἔχομεν χρεῖαν γὰρ βεβαιώσωμεν ἐν τέλει ὅτι ἅπαντες οἱ ἐπισημονες τῆς Γερμανίας πλείστην αἰσθάνονται ἐνθουσιάζουσαν θεωροῦντες καὶ περὶ ταῦτα τηλικαύτην παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἀγαδικνυομένην ἐπιτηδειότητα, τὴν δὲ πάτριον ἱστορίαν μετὰ τσοῦτου ζήλου διεξαγομένην ἐν τῷ Παρεπιστημείῳ Ἀθηνῶν. *

Τὴν ἐπίκρισιν ταύτην, καὶ τοὶ δημοσιευθεῖσαν ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, ἐσχάτως μόνον λαβοῦσα ἢ διεύθυναι τῆς Παρθώρας, ἐπέστειλε τῷ Κ. Κ. Παπαρόρηγοπούλῳ ἵνα ἐπιφέρῃ, ἂν ἐγκρίνῃ, παρατηρήσει τινας. Ὁ δὲ, ἀνταποστείλας αὐτὴν, προσέθετο τὴν ἀκόλουθον σημείωσιν·

« Εἰς τὴν τοῦ σοφοῦ Κουρτίου ἐπίκρισιν τοῦ μῶ γὰρ ἐπιφέρω τὰς ὀλίγας ταύτας πρὸς τὸ παρὸν παρατηρήσεις. Οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν ἐν τῷ ἑλ-

ληρικῷ βίῳ ἀντίθεσιν τοῦ δωρισμοῦ καὶ τοῦ ἰωνισμοῦ. Ἀλλὰ τὸ κύριον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζήτημα εἶναι πῶς διεμορφώθη αὐτὴ δὴ αὕτη ἢ ἀντίθεσις; ὑπῆρξεν ἄραγε προῖον τοῦ ἰδιαιότου χαρακτήρος δύο φυλῶν, ἢ προέκυψε μᾶλλον ἀπὸ τῆς κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ τόπους ἐλευθέρως παρὰ ταῖς ἑλληνικαῖς πολιτείας ἀναπτύξεως ἀντιθέτων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν περιστάσεων, συμφερόντων καὶ δοξασίων; ἀναπτύξεως, ἐκ παραλαμβάνω, ἐλευθέρως καὶ ἀνεξαρτήτου ἀπὸ ἀρχικοῦ τινος καὶ ὀρισμένου τῶν φυλῶν χαρακτήρος. Λέγω δὲ ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαῖον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζήτημα, διότι ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης αὐτοῦ λύσεως ἐξαρτᾶται ἡ ἀρθὴ ἐρμηνεία πλείστων γεγονότων καὶ φαινομένων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐὰν ἦτο ἀληθὴς ἡ τοῦ Μελλίρου γνώμη ὅτι ἐν τῷ βίῳ τῶν φυλῶν ζήτησις ἢ ἀρχὴ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ βίου, πῶς πλείστα δωρικαὶ λεγόμεναι πολιτεῖαι οὐδένα ἔχουσι τῶν τοῦ δωρισμοῦ χαρακτήρων, πῶς ἢ κατ' ἐξοχὴν Ἰωνικὴ πόλις, αἱ Ἀθῆναι, οὐδένα μέχρι Σόλωνος παρίστησι τῶν ἀποδιδόμενων τῷ ἰωνισμῷ χαρακτήρων, κ.λπ., κ.λπ.; ἐνῶ κατὰ τὴν ἑτέραν γνώμην ἦν ἐνόμισα ὀρθότεραν, οὐ μόνον ἅπαντα τὰ γεγονότα ταῦτα γινωσκώτατα ἐρμηνεύονται διὰ τῆς ἐλευθέρως τοῦ ἑλληνικοῦ βίου ἀναπτύξεως, ἀλλὰ ὁ βίος οὗτος ἀπαλλάττεται καὶ ἀπὸ τὰς πέδας ἀρχικῶν τινῶν καὶ ἀναλλοιώτων φυλετικῶν ἔρων, ἐπὶ τῶν ὁποίων δῆθεν διετέλεισαν αἰετοτε δουλικῶς δεσμευόμενος. Πρόδηλον δὲ ὅτι ὁ Κούρτιος τὰ μάλιστα προσήγγισεν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην, ὁμολογήσας ὅτι οὔτε δωρικὴ πολιτεία, οὔτε δωρικὴ λατρεία ὑπῆρξε ποτέ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπιμένει εἰς τὴν ὑπαρξίν τῆς δωρικῆς φυλῆς. Ἀλλ' ἅμα παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη δὲν εἶχε τοὺς ἀποδοθέντας αὐτῇ ἰδιαιότους χαρακτήρας, τὸ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ὑπάρξεως αὐτῆς ζήτημα ἀποβαίνει ὅλιως δευτερεύον· καὶ ὁμολογῶ μάλιστα προδήμως ὅτι ἂν καὶ ὁ Πλάτων λέγει τινε δωρικῆς, Ἀχαιοῦς μετονομασθέντας, ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἀξιοῖ ἐπίσης ὅτι τὸ δωρικὸν ὄνομα ἐν Πελοποννήσῳ τὸ πρῶτον παρήχθη, οὐδὲν ἥττον ἢ κοινὴ τῆς ἀρχαιότητος γνώμη ἦν « ὑπὲρ τῆς ταυτότητος τῆς παρὰ τὸν Ὀλυμπον ποτὲ οἰκησάσης φυλῆς καὶ τῆς φυλῆς ἣτις ἐπέκησεν εἰς τὴν Χερσόνησον. »

« Ἀλλ' ἴσως εἰς πάντα ταῦτα ἐπανέλθω ποτὲ ἐν ἐκτενέστερᾳ τινὶ πραγμασίᾳ. »

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΕΡΩΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Δυνάμεθα ἀδιστάκτως νὰ εἰπώμεν ὅτι κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐδέσποζον αἱ